

فصلنامه علمی برنامه‌ریزی منطقه‌ای

سال ۱۰، شماره پیاپی ۳۹، پاییز ۱۳۹۹

شاپای چاپی: ۶۷۳۵-۲۲۵۱ - شاپای الکترونیکی: ۷۰۵۱-۲۴۲۳

<http://jzpm.miau.ac.ir>

مقاله پژوهشی

ارزیابی اثرات اقتصادی اجرای طرح هادی در سکونتگاه‌های روستایی (مطالعه موردی: روستاهای شهرستان رباط‌کریم)

سمیه عزیزی؛ دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشکده علوم جغرافیایی، دانشگاه خوارزمی تهران، ایران
وحید ریاحی؛ دانشیار گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشکده علوم جغرافیایی، دانشگاه خوارزمی تهران، ایران

پذیرش: ۱۳۹۸/۷/۲

صص ۹۴-۷۹

دریافت: ۱۳۹۸/۲/۲۳

چکیده

از مهم‌ترین طرح‌های اجرایی دولت در زمینه عمران روستاها، تهیه و اجرای طرح هادی روستایی است و بر این نکته تأکید دارد که با ارتقای سطح کیفی ساختار کالبدی، ساختار اجتماعی و اقتصادی روستاهای کشور نیز متحول و از این راه زمینه‌های توسعه روستایی فراهم می‌شود. هر چند سیاست‌گذاران اثربخشی همه جانبه‌ای را از اجرای این طرح دنبال می‌کنند، اما امروزه اهمیت اصلی و چشمگیر آن در اثربخشی اقتصادی است. سنجش میزان اثربخشی اجرای طرح هادی با تأکید بر بعد اقتصادی در شهرستان رباط‌کریم استان تهران که هدف اصلی این تحقیق به شمار می‌رود، نه تنها زمینه‌های شناخت بهتر نیازها، افزایش حس پاسخگویی و شکوفا کردن توانمندی‌های مجریان را فراهم می‌کند بلکه بستر مناسبی را برای تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری‌های منطقی و علمی ایجاد می‌نماید. این تحقیق به روش توصیفی - تحلیلی انجام شده است. جامعه آماری شامل تمامی روستاهایی است که بیش از یک دهه از زمان اتمام اجرای طرح هادی در آن‌ها سپری شده است. بر این اساس، ۱۳ روستا مورد بررسی قرار گرفته است که با توجه به تعداد خانوارهای ساکن در آن‌ها و با استفاده از فرمول کوکران، تعداد ۲۴۰ سرپرست خانوار به عنوان نمونه‌های خانوار تعیین گردید. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش آماری T تک نمونه‌ای در نرم‌افزار *SPSS* استفاده شده است. یافته‌های پژوهش مؤید آن است که اختلاف معناداری بین سطح اثرات طرح هادی در مؤلفه‌های مختلف وجود دارد. در این راستا، بیشترین میزان اثرات این طرح در مؤلفه اشتغال روی داده است و در سایر مؤلفه‌ها، یعنی درآمد و سرمایه‌گذاری توفیق چندانی در محیط‌های روستایی حاصل نشده است. در آزمون کلی انجام شده، آثار اقتصادی اجرای طرح هادی قابل توجه نبوده و این طرح نتوانسته است زمینه تغییرات اقتصادی را در ابعاد زندگی روستاییان فراهم کند.

واژه‌های کلیدی: طرح هادی روستایی، اثرات اقتصادی، ارزیابی، سکونتگاه‌های روستایی، شهرستان رباط‌کریم.

مقدمه:

با پیدایش نگرش سیستمی به برنامه‌ریزی و تکامل فرایند برنامه‌ریزی در اواخر دهه ۱۹۵۰ و اوایل دهه ۱۹۶۰، ارزیابی به عنوان یکی از ارکان مهم این فرایند مورد توجه و تأکید قرار گرفت (Azizpour et al., 2011:73). اصطلاح ارزیابی اغلب با بی‌قیدی در برنامه‌ریزی، برای تشریح پیشنهادهای و بیان شایستگی آن‌ها به کار برده می‌شود. از نظر لغوی، ارزیابی (به معنای تعیین ارزش یک چیز است (Behzad Nassab, 2007:17). و در تعریف مفهومی عبارت است از فرایند شناخت اهمیت یا ارزش‌گذاری فعالیت‌هایی که در زمینه برنامه‌های توسعه یا مشی معین انجام می‌شود و منظور از آن، تعیین کارایی اقدامات انجام شده برای اجرا، کفایت منابع به کار رفته برای دستیابی به اهداف و همچنین، پایداری و اثربخشی آن‌ها است (Saeedi, 2008:35). ارزیابی به جنبه‌های گوناگون یک طرح و نیز ابعاد مرتبط به یک برنامه می‌پردازد. از نظر موضوع، ارزیابی به ارزیابی اقتصادی، اجتماعی و کالبدی قابل تفکیک است (Shamaei et al., 2014:76) ممکن است هدف از ارزیابی بررسی وضع موجود، گذشته و آینده یا بررسی نتایج یک طرح، برنامه، سیاست مشخص و نظایر این‌ها در وضع موجود، گذشته و آینده باشد؛ بنابراین، هر ارزیابی با تعیین اهداف کلی شروع می‌گردد که عنوان آن را مشخص می‌کند. از نظر زمانی، ارزیابی به ارزیابی قبل از اجرای طرح، ارزیابی در حین اجرای طرح و در نهایت، ارزیابی بعد از اجرای طرح تقسیم می‌شود (Kiyakjouri, 1987: 52). ارزیابی پس از اجرا عبارت است از ارزیابی اقدامات انجام شده. این ارزیابی مشخص می‌کند که آیا برنامه‌ها برحسب تمام شاخص‌های کمی و کیفی به گونه‌ای هموار به سوی هدف‌ها روان بوده‌اند یا نه؟ و آیا امکانات بالقوه را برای به فعلیت درآوردن و بهره‌برداری از آن‌ها به خوبی انجام داده‌اند؟ بنابراین، ارزیابی پس از اجرا هر نوع نارسایی را که در تهیه برنامه و اجرای آن وجود داشته باشد، آشکار می‌سازد؛ کارایی و توانمندی دستگاه‌های برنامه‌ریزی و مجری را می‌سنجد و نتایج تجربه جدید را به عموم معرفی می‌کند و به آن‌ها برای تهیه برنامه‌های بهتر یاری می‌رساند و اطلاعات لازم را برای برنامه‌ریزی و طراحی پروژه‌ها و طرح‌ها و برنامه‌های بعدی در اختیار سیاست‌گذاران قرار می‌دهد (Shamaei et al., 2014:76).

بررسی‌های به عمل آمده در طی یک قرن اخیر مشخص می‌سازد که یکی از عوامل کندی توسعه در ایران، ضعف در برنامه‌ریزی‌های محلی و ناحیه‌ای بوده است. توسعه روستایی به عنوان یکی از زمینه‌های بنیادی توسعه ملی است. با توجه به اهمیت توسعه روستایی، تقریباً در اوایل قرن بیست و یکم، برنامه‌های توسعه روستایی مورد توجه برنامه ریزان قرار گرفت (Mahon et al., 2012:266). تأکید بیشتر محققان بر این است که در برنامه‌ریزی توسعه روستا با پیچیدگی‌های خاص خود، اگر دولت‌ها دخالت مداخله‌ای داشته باشند، تهیه و تنظیم و اجرای آن به شکل مطلوب انجام خواهد گرفت. در توسعه روستایی، مفهوم توسعه رابطه تنگاتنگی با فرایندهای ساختاری نظیر فرایندهای اجتماعی - اقتصادی، کالبدی و زیست‌محیطی دارد (Herrmann & Osinski, 1999: 95). از جمله اقدامات دولت جمهوری اسلامی در راستای توسعه روستایی غالباً بر روی کالبد و سیمای فیزیکی روستاها متمرکز شده است که از طریق طرح‌های هادی روستایی انجام می‌گیرد. طرح هادی روستایی طرحی است که علاوه بر ساماندهی و اصلاح بافت موجود، میزان و امکان گسترش در آینده و نحوه استفاده از زمین برای عملکردهای مختلف از قبیل مسکونی، تجاری، کشاورزی، تأسیسات، تجهیزات و نیازمندی‌های عمومی روستایی را برحسب مورد در قالب مصوبات طرح‌های ساماندهی فضا و سکونتگاه‌های روستایی یا طرح‌های جامع ناحیه‌ای تعیین می‌نماید (Housing Foundation of Islamic Revolution, 2010: 134). طرح هادی روستا از جمله طرح‌های عمران روستایی است که با هدف رفاه روستاییان و با اهداف ایجاد زمینه توسعه و عمران روستا با توجه به شرایط فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی؛ تأمین عادلانه امکانات از طریق ایجاد تسهیلات اجتماعی، تولیدی و رفاهی؛ هدایت وضعیت فیزیکی روستا؛ ایجاد تسهیلات لازم برای بهبود مسکن روستاییان و خدمات محیط زیستی و عمومی، تهیه و اجرا شده است (Zarafshani et al., 2010: 154). Housing Foundation of Islamic Revolution, 1989: 32). به طور کلی می‌توان بیان نمود که هدف اصلی این طرح پایداری، نگهداری، پشتیبانی و تکیه‌گاه زندگی در مناطق روستایی بوده است (Gane, 2007: 132).

طرح هادی روستایی، با در پیش گرفتن رویکردی مبتنی بر محوریت تحولات کالبدی در توسعه روستاها، به اجرای پروژه‌های اجرایی پرداخته که همگی در پی دگرگون ساختن کالبد روستاها و به تبع آن توسعه روستایی بودند. گرچه تمامی این پروژه‌ها بر جنبه‌های کالبدی استوار شده‌اند (Deputy of Rural Civil Engineering, 2010). بی‌تردید این تغییر و دگرگونی در کالبد روستاها، دیگر ابعاد محیط روستایی از جمله بعد اقتصادی روستاها را تحت تأثیر قرار خواهد داد. بنابراین، با توجه به اهمیت این طرح در سطح روستاهای کشور و با عنایت به این‌که از زمان شروع فعالیت این نهاد یعنی سال ۱۳۶۸ تا پایان خردادماه سال ۱۳۹۸ برای ۳۸۲۴۶ روستا (بالای ۲۰ خانوار ۳۷۴۲۴ روستا و کمتر از ۲۰ خانوار ۸۲۲ روستا) طرح هادی تهیه گردیده و در ۱۸۶۵۶ روستا (بالای ۲۰ خانوار ۱۸۴۴۸ روستا و کمتر از ۲۰ خانوار ۲۰۸ روستا) به مرحله اجرا درآمده است (Housing Foundation of Islamic Revolution, 2019). ارزیابی عملکرد اجرای این طرح در بعد اقتصادی موضوع مهمی است. در برنامه‌ریزی، گزینه‌هایی که به عنوان راه حل‌های مختلف برای حل مسائل ارائه می‌شوند، می‌بایست مورد ارزیابی قرار گرفته تا گزینه برتر برای اجرا انتخاب گردد. بنابراین به منظور تجزیه و تحلیل این گزینه‌ها و سنجش مزایا و معایب نسبی هر یک از آن‌ها در قالب یک چارچوب منطقی، استفاده از روش‌های کارآمد ارزیابی ضروری است (Azizpour et al., 2011:72). در واقع ارزیابی ما را در تعریف اهداف و ارزشیابی پیشرفت در جهت

¹ -Assessment

² -Ex-post Assessment

رسیدن به اهداف آن کمک می‌کند (Emmanuel, 2007: 20). در این زمینه توجه به این نکته ضروری است که بسیاری از طرح‌ها و پروژه‌های توسعه روستایی به مرحله ارزیابی نمی‌رسند و توسعه گران روستایی به ندرت از پیامدهای کوتاه مدت و بلند مدت آن مطلع می‌شوند، بنابراین آگاهی از دستاوردهای این طرح‌ها برای جامعه روستایی ایران ضروری است.

با عنایت به مطالب عنوان شده و با توجه به این که نزدیک به بیش از یک دهه از اجرای طرح هادی در برخی روستاهای شهرستان رباط‌کریم می‌گذرد، پژوهش پیش رو به دنبال روشن ساختن زوایای پنهان اجرای این طرح و واکاوی آثار آن بر جامعه روستایی شهرستان رباط‌کریم واقع در محدوده جنوب غربی استان تهران در نظر دارد. با استفاده از آزمون T تک نمونه‌ای اثرات اقتصادی اجرای طرح هادی روستایی را از دیدگاه اهالی ۱۳ روستای هدف از روستاهای شهرستان رباط‌کریم مورد ارزیابی قرار دهد تا بتوان با استفاده از این نکات، راهکارهای مناسبی را برای سایر طرح‌ها مطرح نمود. با توجه به مطالب یاد شده، برای بهبود عملکرد اقتصادی طرح هادی روستایی به ویژه در منطقه مطالعه شده، لزوم برنامه‌ریزی دقیق و بهره‌گیری از راهبردها و راهکارهای مناسب توسعه نظام اقتصادی روستایی، با توجه به شرایط و ویژگی‌های هر منطقه، به طور فزاینده‌ای احساس می‌شود تا ضمن پاسخ‌گویی به این پرسش که اجرای طرح هادی روستایی چه آثاری را در بعد اقتصادی روستاهای محدوده مورد مطالعه به دنبال داشته است؟ مشخص شود چه راهکارهایی برای بهبود وضعیت اقتصادی طرح هادی روستایی که منجر به توسعه روستایی و توسعه ملی شود، وجود دارد؟

پیشینه تحقیق:

در انجام هر تحقیق علمی مطالعه و بررسی تحقیقات و پژوهش‌هایی که در ارتباط با موضوع مورد بررسی انجام شده و در اصطلاح پیشینه تحقیق نام دارد، لازم و ضروری است چرا که بدون دستیابی به نتایج تحقیقات دیگران توسعه و تکامل آن‌ها، امکان رسیدن به پاسخ مناسب و تجزیه و تحلیل بهتر میسر نیست (Molai Hashjin, 1998: 44). در این راستا در مورد ارزیابی اجرای طرح هادی روستایی مطالعاتی که صورت گرفته عبارت‌اند از:

علیمردانی (۱۳۷۱)، در پژوهشی به ارزیابی طرح هادی روستایی پرداخته است و به این نتیجه رسیده که طرح هادی در زمینه معیارهای اقتصادی - اجتماعی ۲۸٪ در زمینه معیارهای زیست‌محیطی و اقلیمی ۳۰٪ و در زمینه معیارهای کالبدی ۲۹٪ موفق بوده است. غیور مداح (۱۳۸۵)، در پایان‌نامه کارشناسی ارشد خود به بررسی اثربخشی اجرای طرح‌های هادی روستایی در بخش زبرخان نیشابور پرداخته است. بر اساس یافته‌های این تحقیق مهم‌ترین اثرات اجرای طرح‌های هادی در بعد اقتصادی: افزایش مشاغل خدماتی، افزایش قیمت زمین و سنددار کردن املاک بوده است. در بعد اجتماعی طرح‌های هادی نتوانسته‌اند باعث تثبیت جمعیت گردند اما تا حدودی مشارکت را در فرایند اجرا و تهیه طرح‌ها به دنبال داشته است. عزیزپور و همکاران (۱۳۹۰)، صابری فر (۱۳۹۰)، جوانی و بستانی (۱۳۹۰)، شمعی و همکاران (۱۳۹۳)، با هدف ارزیابی اثرات اقتصادی اجرای طرح هادی در مطالعات خود به نتایج مشابهی دست یافته‌اند. نتایج حاکی از آن است که اجرای طرح انگیزه اقامت و سرمایه‌گذاری در روستا را افزایش داده به طوری که میزان انگیزه افرادی که مایل به ایجاد کسب‌وکار جدید در روستا می‌باشند، بالاتر رفته است. بنابراین اجرای صحیح طرح هادی توانسته بر توسعه اشتغال، میزان سرمایه‌گذاری، میزان درآمد روستاییان و بهره‌برداری از زمین تأثیر مطلوب داشته باشد. غلامرضایی (۱۳۸۲)، حاجی پور (۱۳۹۰)، عظیمی و همکاران (۱۳۹۱) در پژوهش‌های خود ابراز داشته‌اند که اجرای طرح هادی از نظر اقتصادی در روستاهای مورد مطالعه موفقیت لازم را کسب نکرده است. از نظر غلامرضایی بیشتر پروژه‌های مرتبط با توسعه روستایی، تنها بعد اجرایی و کالبدی دارند و به ابعاد اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و اقلیمی توجه نمی‌کنند.

افراخته (۱۳۹۰)، امیدپور (۱۳۹۳)، پاپلی یزدی و ابراهیمی (۱۳۹۴)، والنسیا و همکاران (۲۰۱۰)، سیسیلیانو (۲۰۱۲)؛ شیچی و همکاران (۲۰۱۲)؛ فابریسیوس و همکاران (۲۰۱۳)؛ مهم‌ترین مشکلات در تهیه و اجرای طرح‌های هادی روستایی را در مواردی مانند نبود یک نظام منسجم فکری و یک مفهوم استوار از طرح در گستره معناشناسی طرح‌های روستایی و شهری؛ ورود قوانین و استانداردهای شهری به صورت مستقیم و بدون یک شناخت صحیح از نیازمندی‌های زندگی روستایی؛ مشارکت نکردن مردم در تهیه و اجرای طرح‌های هادی روستایی؛ عدم جلب مشارکت روستاییان؛ منابع مالی اندک؛ توجه بیشتر به همه جانبه نگری در شرح خدمات و تهیه و اجرای این طرح‌ها؛ توجه بیشتر به رویکرد حفاظت از بافت با ارزش سکونتگاه‌های روستایی و توجه بیشتر به رویکرد تنوع سازی کالبدی سکونتگاه‌های

¹ -Valencia Sandoval et al., 2010

² -Siciliano, 2012

³ -Shijie et al., 2012

⁴ -Fabricius et al., 2013

روستایی به جای رویکرد یکسان سازی کالبدی سکونتگاهی؛ کم دقتی برخی از مشاوران در تهیه و ارائه نقشه پیشنهادی؛ کم توجهی به پرداخت خسارتها؛ ضعف در سیاست گذاری دولتی و نبود انگیزه های کافی برای توسعه عمرانی روستاها؛ خلاصه نموده است. با توجه به موضوع پژوهش پیش رو که به ارزیابی اثرات اقتصادی طرح هادی می پردازد، مروری گذرا بر مطالعات پیشین انجام شده در زمینه عملکرد اقتصادی طرح هادی روستایی، نشان دهنده توفیق نسبی این طرح در بعد اقتصادی بوده، به طوری که طرح هادی روستا در پاره ای از مطالعات دستاوردهای اقتصادی درخور توجهی را به دنبال داشته اما در برخی مطالعات نیز نتایج عکس بوده و توفیق نسبی حاصل نشده است. در بلند مدت وجود چنین مسئله ای می تواند موجب کاهش اثربخشی عملکرد طرح هادی در سطح کشور شود. لذا، این مطالعه به دنبال آن است که از دیدگاه اهالی روستاهای شهرستان رباط کریم تأثیرات اقتصادی طرح هادی را در این شهرستان مورد قضاوت قرار داده و برای بهبود عملکرد اقتصادی طرح هادی روستایی به ویژه در منطقه مطالعه شده، پیشنهادها و راهبردهای کاربردی در راستای یافته های پژوهش پیش رو ارائه دهد.

مبانی نظری تحقیق:

بررسی علمی روستاها اگر چه به عنوان زمینه ای تحقیقاتی از دیرباز مورد توجه بوده است، اما تنها در دهه های اخیر مورد علاقه خاص قرار گرفته است (Nasimi, 2016: 2). بسیاری از محققان و صاحب نظران برنامه ریزی توسعه روستایی را شامل پنج بعد اساسی مدیریت منابع طبیعی، توسعه فیزیکی روستاها و امور زیربنایی، مدیریت منابع انسانی، توسعه کشاورزی و توسعه فعالیت های غیر کشاورزی در نظر گرفته اند (Gibson, 2010: 238). مؤلفه های توسعه روستایی و روند توسعه روستایی با توجه به نظریه های مختلف ارائه شده در حوزه توسعه و نیز تجربه های به دست آمده در ایران و جهان تا حدود زیادی شناخته شده هستند به نحوی که در یک دسته بندی کلی می توان این مؤلفه ها را در دو گروه دانست: گروه اول شامل منابع توسعه اعم از منابع طبیعی و انسانی؛ گروه دوم شامل فضاهای توسعه و ساختار آن فضاهاست مانند شرایط اقلیمی و جغرافیایی که طرح های عمران روستایی شکل دهنده فضاها و کالبد های محل زیست و فعالیت در محیط روستایی است (Bijari, 2015: 7-8). امروزه عمران روستایی یکی از اجزای اصلی توسعه روستاهای کشور محسوب می شود (Anabestani et al., 2013: 76). در این میان، فراهم کردن امکانات و زیرساخت های فیزیکی مختلف و بهسازی و توسعه کالبدی - فضایی روستاها، یکی از مؤلفه های اصلی برنامه ریزی توسعه روستایی به شمار می رود و انتظار می رود که طرح هادی روستایی با این هدف اصلی موجبات بهبود وضعیت اجتماعی و اقتصادی روستاها را موجب گردد (Heidari Mokararm et al, 2015: 59).

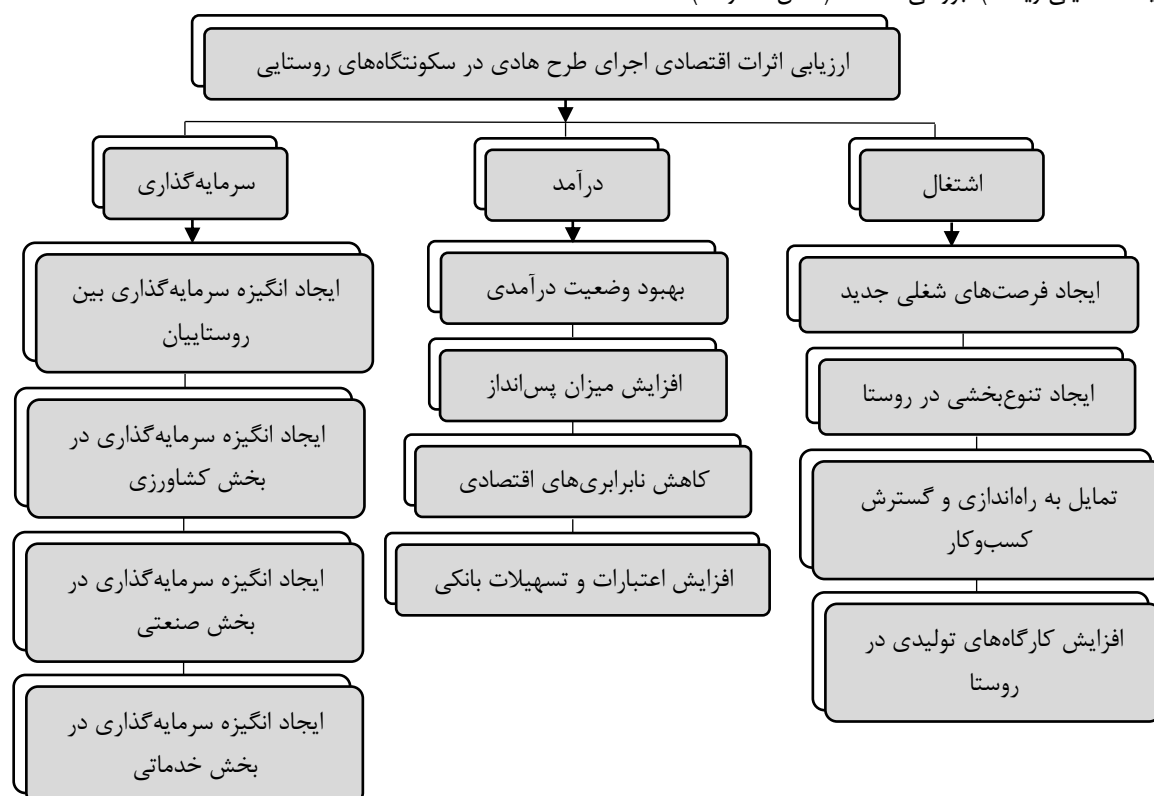
در ایران اولین گام برای عمران روستاها با وضع قانون عمران دهات در سال ۱۳۱۶ برداشته شد و به دنبال آن قوانین دیگری مطرح شدند که هیچ کدام نتوانستند گامی اساسی در جهت عمران روستاها به شمار آیند. به نظر می رسد مهم ترین دلیل موفق نشدن این طرح ها، ناشی از ارزیابی نکردن مناسب آن ها است. از برنامه چهارم عمرانی (۱۳۴۵-۱۳۵۱)، عمران روستایی در نظام برنامه ریزی کشور جایگاه مشخص و مستقلی یافت و از آن به بعد برنامه های توسعه و عمران روستایی در کشور تهیه و اجرا شدند، اما سابقه اقدامات بهسازی و اصلاح بافت فیزیکی و کالبدی روستاها اندک است. اولین بار در سال ۱۳۴۲ طرحی با عنوان «طرح اصلاحی - روان بخشی روستاها» در یکی از روستاهای شهرستان شهرکرد به اجرا گذاشته شد (Riahi & Shamsi, 2013: 54). بازتاب تغییرات فیزیکی این طرح سبب شد مجلس شورای اسلامی در تاریخ ۱۹ دی ماه ۱۳۶۲ با تصویب ماده واحده ای دولت را موظف کند تا برای بهبود وضعیت روستاها و بازسازی آن ها، لایحه ای را با هدف رساندن خدمات رفاهی و امکانات بهداشتی، فرهنگی، صنعتی و تولیدی به مجلس ارائه نماید (Rezvani, 2008: 155).

با تأسیس بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، اقدامات پراکنده ای در سطح روستاهای کشور صورت گرفت که از آن جمله واگذاری زمین و ساخت مسکن برای محرومان، صدور پروانه های ساختمانی روستایی، تهیه و اجرای طرح بهسازی بافت با ارزش روستایی و ساماندهی به سکونتگاه های روستایی بوده اند. از دیگر اقدامات بنیاد، تهیه و اجرای طرح هادی روستایی یا به عبارتی طرح جامع توسعه روستایی است (Anabestani & Mousavi, 2017: 570)، که با هدف نوسازی و بهسازی کالبد روستاها انجام می گیرد و رشد و توسعه پایدار و همه جانبه روستاها را مد نظر قرار می دهد. طرح هادی به عنوان یک متغیر بیرونی، وارد سیستم روستا شده و بر ساختارهای فیزیکی - کالبدی، اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی روستا اثر می گذارد. این طرح با مبنای تغییر و تحول در ساختار فیزیکی - کالبدی بخشی از فرایند توسعه روستایی به شمار می رود (Anabestani & Hajipour, 2013: 14). هر چند که طرح هادی یک طرح کالبدی و فیزیکی است، اما این طرح با هدف توزیع بهینه خدمات و نیز ایجاد کالبدی مناسب برای فراهم کردن بستری برای بهبود جریان توسعه اقتصادی - اجتماعی در روستاها انجام می شود (Rabieifar et al., 2015: 79). از زمان اجرای طرح هادی در مناطق روستایی کشور بیش از سه دهه می گذرد و در این میان به نظر می رسد، برنامه ریزی های توسعه و پیشرفت موفق، برنامه هایی هستند که با ارزیابی های قبل، حین و پس از اجرا همراه

و همگام باشند. ارزیابی به عنوان بخشی از فرایند برنامه‌ریزی، دارای سابقه چندان طولانی نیست. ارزیابی به مفهوم امروزی با شکل‌گیری رویکرد جامع به برنامه‌ریزی و گسترش روش‌های کمی در سال‌های بعد از جنگ جهانی دوم در حوزه برنامه‌ریزی شهری و منطقه‌ای وارد شد و در دهه‌های ۱۹۶۰ و ۱۹۷۰ میلادی به موازات انتقادهای متعدد از برنامه‌ریزی جامع، منجر به شکل‌گیری ادبیات قابل توجهی در خصوص روش‌های ارزیابی و عمومیت یافتن آن شد (Shamaei et al., 2014: 78). ارزیابی اثرات اقتصادی اجرای طرح هادی می‌تواند از یک‌سو پیامدهای اجرای طرح را در روستاها مشخص کند و از سوی دیگر با شناسایی قوت‌ها و ضعف‌های موجود، اطلاعات لازم را برای مدیریت بهتر طرح‌ها فراهم نماید (Mohammadi Yeganeh et al., 2012: 100).

روش تحقیق:

پژوهش پیش رو از نظر ماهیت از نوع پژوهش‌های کمی، از حیث هدف در زمره تحقیقات کاربردی و از لحاظ چگونگی جمع‌آوری اطلاعات از نوع توصیفی - تحلیلی و پیمایشی است. پس از جمع‌آوری اطلاعات و پردازش آن‌ها در محیط‌های نرم‌افزار آماری Excel و SPSSWin23، از آزمون T تک نمونه‌ای جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها و تبیین موضوع مورد مطالعه استفاده گردید. روش ارزیابی در این مطالعه از نوع ارزیابی پس از اجرا است که اثرات اقتصادی طرح هادی روستاهای مورد مطالعه و میزان تحقق اهداف آن را مورد مطالعه قرار می‌دهد. جامعه آماری این پژوهش شامل روستاهای شهرستان رباط‌کریم که طرح هادی روستایی در آن‌ها اجرا شده است، می‌باشد. مؤلفه‌ها و گویه‌های پژوهش پیش رو، در بعد اقتصادی از طریق بررسی و مرور گسترده پژوهش‌های نظری در حیطه موضوع مورد پژوهش، مصاحبه با متخصصان و افراد مطلع، مشاهدات میدانی و نیز دخیل نمودن اهداف مطرح شده در طرح هادی شناسایی و استخراج شدند. برای ارزیابی آثار اجرای طرح هادی در بعد اقتصادی، سه مؤلفه به وسیله گروهی از گویه‌ها در قالب طیف لیکرت^۲ (خیلی کم=۱، کم=۲، متوسط=۳، زیاد=۴، خیلی زیاد=۵)، بررسی شده‌اند. (شکل شماره ۱).

شکل ۱- مؤلفه‌ها و گویه‌های بعد اقتصادی - (Source: Research Findings, 2019)

¹ -One-Sample T Test

² -Likert Scale

محدوده مورد مطالعه:

شهرستان رباط کریم در جنوب غربی استان تهران، با مساحتی معادل ۵۴۹ کیلومترمربع از شمال به شهرستان‌های شهریار و کرج، از شرق و جنوب به شهرستان‌های ری و اسلامشهر و از غرب به شهرستان‌های ساوه محدود است. از نظر تقسیمات کشوری، رباط کریم دارای یک بخش (مرکزی)، سه دهستان (امامزاده ابوطالب، منجیل آباد، وهن آباد) و سه نقطه شهری (نصیر شهر، رباط کریم و پرند) و ۲۵ روستا بوده است که از این تعداد، در ۱۳ روستای این شهرستان تقریباً بیش از یک دهه از اجرای طرح هادی در آن‌ها می‌گذرد (Iran Census Center ۲۰۱۶). جامعه آماری در این ۱۳ روستا، برابر با ۱۲۴۴۲ خانوار (۴۴۹۴۱ نفر) بوده است و برای برآورد حجم نمونه از روش نمونه‌گیری کوکران با سطح اطمینان ۹۵٪ و احتمال خطای ۵٪ استفاده شد. در نهایت، با استفاده از فرمول کوکران ۲۴۰ خانوار به عنوان حجم نمونه به روش نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب شدند و مورد پرسش قرار گرفتند (رابطه ۱). در این فرمول N ، تعداد کل خانوار بخش؛ d^2 ، (درصد احتمال صحت گفتار) برابر با ۹۵ درصد؛ d ، درجه خطا و P احتمال وجود صفت (۰/۵) می‌باشد.

$$n = \frac{(t)^2 \times pq}{(d)^2} = \frac{(1/96)^2 \times (0/8) \times (0/2)}{(0/05)^2} = 240 \quad \text{رابطه (۱)}$$

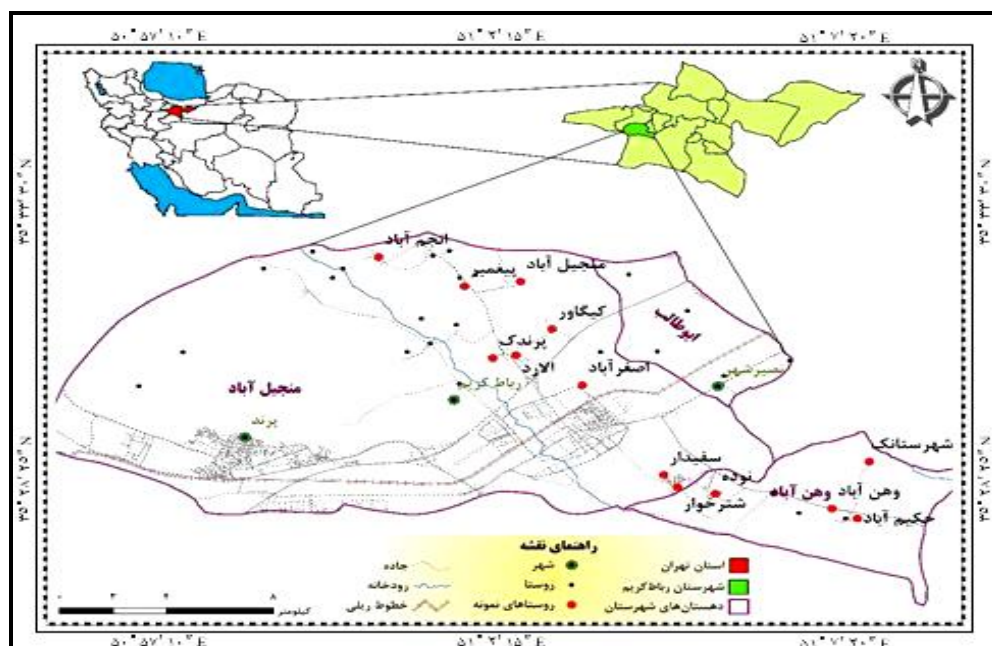
$$1 + \frac{1}{N} \left[\frac{(t)^2 \times pq}{(d)^2} - 1 \right] = 1 + \frac{1}{12442} \left[\frac{(1/96)^2 \times (0/8) \times (0/2)}{(0/05)^2} - 1 \right]$$

پرسشنامه تهیه شده جهت تکمیل، با توجه به طبقات جمعیتی در ۱۳ نقطه روستایی توزیع شد (جدول شماره ۱). موقعیت جغرافیایی روستاهای محدوده مورد مطالعه در شکل شماره ۲ نشان داده شده است.

جدول ۱- توزیع فراوانی پرسشنامه در بین روستاهای شهرستان رباط کریم

بخش	مرکزی												
	وهن آباد			منجیل آباد									
روستا	وهن آباد	نوده	شهرستانک	شهرخوار	حکیم آباد	سفیدار	منجیل آباد	کیگاور	پنجمهر	پرندک	انجم آباد	الارد	اصغر آباد
جمعیت	۱۵۳۷	۶۸۹	۵۴۷	۴۴۵۵	۱۵۸	۵۳۸۸	۳۱۴۶	۴۲۰۵	۲۰۱۰	۵۳۹۰	۴۹۱۷	۱۱۸۰۰	۶۹۹
خانوار	۴۲۴	۱۸۶	۱۵۹	۱۲۱۹	۴۸	۱۴۸۶	۹۲۹	۱۱۷۶	۵۷۰	۱۴۱۷	۱۴۴۱	۳۲۰۰	۱۸۷
نمونه	۸	۴	۳	۲۴	۱	۲۹	۱۸	۲۳	۱۱	۲۷	۲۸	۶۲	۴

(Source: Iran Census Center, 2016)

شکل ۲- موقعیت جغرافیایی روستاهای محدوده مورد مطالعه - (Source: Country Mapping Organization, 2016)

یافته‌های تحقیق:

در این بخش یافته‌های توصیفی (ویژگی‌های پرسش‌شوندگان) و یافته‌های استنباطی (بررسی و تجزیه و تحلیل شاخص‌ها و متغیرها)، داده‌های حاصل از یافته‌های میدانی (پرسشنامه‌ها) تجزیه و تحلیل شده‌اند که در ادامه به آن‌ها پرداخته می‌شود:

یافته‌های توصیفی: طبق بررسی‌های انجام شده، از مجموع ۲۴۰ پرسش‌شونده، ۳۲٪ از پاسخ‌گویان را زنان و ۶۸٪ را هم مردان تشکیل می‌دهند. بررسی وضعیت تحصیلی پاسخ‌گویان نشان می‌دهد که بیشترین تعداد پاسخ‌گویان را افراد دارای مدرک زیر دیپلم با ۴۲٪ به خود اختصاص داده است. پس از آن دیپلم با ۱۴٪، بی‌سواد با ۳۸٪ و افراد دارای مدرک فوق‌دیپلم و بالاتر با ۶٪ هستند. بر اساس نتایج به دست آمده، بیشترین فراوانی سنی پاسخ‌گویان ۵۸٪ بین ۳۰-۵۴ سال است.

یافته‌های استنباطی: به منظور بررسی و ارزیابی آثار اقتصادی اجرای طرح هادی بر زندگی روستاییان از سه شاخص اشتغال، درآمد و سرمایه‌گذاری با ۱۲ مؤلفه استفاده شده است (جدول شماره ۲). طبق جدول مذکور، در متغیر «اشتغال»، به ترتیب مؤلفه‌های فرصت‌های شغلی جدید با میانگین ۳/۴۰ و تمایل به راه‌اندازی و گسترش کسب‌وکار با میانگین ۲/۹۶ بیشترین و کمترین میانگین را به خود اختصاص داده‌اند. در متغیر «درآمد»، اجرای طرح هادی موجب بهبود وضعیت درآمدی با میانگین ۳/۳۲ سبب شده است اما تأثیر چندانی در کاهش متغیر نابرابری‌های اقتصادی نداشته است. در متغیر «سرمایه‌گذاری»، اجرای طرح هادی باعث ایجاد انگیزه سرمایه‌گذاری در بخش خدماتی با میانگین ۳/۰۵ شده است. در این میان سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی و صنعتی کمتر بوده است و همچنین انگیزه سرمایه‌گذاری در روستا از سوی روستاییان دارای میانگین ۲/۲۹ است.

جدول ۲- میزان اثرات اقتصادی اجرای طرح هادی روستایی بر مؤلفه‌های اقتصادی

میانگین	درصد افراد پاسخگو					مؤلفه	تعداد	درصد	میانگین
	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم				
۳/۴۰	۴۹	۵۹	۹۱	۲۲	۱۹	ایجاد فرصت‌های شغلی جدید	۷/۹۲	۳/۴۰	اشتغال
	۲۰/۴۲	۲۴/۵۸	۳۷/۹۲	۹/۱۷	۷/۹۲		درصد	۳/۱۳	
۳/۱۳	۳۰	۵۵	۱۰۱	۲۵	۲۹	ایجاد تنوع بخشی در روستا	۱۲/۰۸	۳/۱۳	
	۱۲/۵۰	۲۲/۹۲	۴۲/۰۸	۱۰/۴۲	۱۲/۰۸		درصد	۲/۹۶	
۲/۹۶	۳۹	۴۳	۶۷	۵۱	۴۰	تمایل به راه‌اندازی و گسترش کسب‌وکار	۱۶/۶۷	۲/۹۶	
	۱۶/۲۵	۱۷/۹۲	۲۷/۹۲	۲۱/۲۵	۱۶/۶۷		درصد	۲/۹۸	
۲/۹۸	۳۳	۳۷	۹۱	۴۹	۳۰	افزایش کارگاه‌های تولیدی در روستا	۱۲/۵۰	۲/۹۸	
	۱۳/۷۵	۱۵/۴۲	۳۷/۹۲	۲۰/۴۲	۱۲/۵۰		درصد	۳/۳۲	
۳/۳۲	۴۳	۷۹	۵۸	۳۱	۲۹	بهبود وضعیت درآمدی	۱۲/۰۸	۳/۳۲	
	۱۷/۹۲	۳۲/۹۲	۲۴/۱۷	۱۲/۹۲	۱۲/۰۸		درصد	۳/۰۸	
۳/۰۸	۴۵	۴۹	۶۵	۴۲	۳۹	افزایش میزان پس‌انداز	۱۶/۲۵	۳/۰۸	
	۱۸/۷۵	۲۰/۴۲	۲۷/۰۸	۱۷/۵۰	۱۶/۲۵		درصد	۲/۳۸	
۲/۳۸	۱۷	۲۰	۶۹	۶۵	۶۹	کاهش نابرابری‌های اقتصادی	۲۸/۷۵	۲/۳۸	
	۷/۰۸	۸/۳۳	۲۸/۷۵	۲۷/۰۸	۲۸/۷۵		درصد	۲/۸۷	
۲/۸۷	۳۵	۴۹	۴۶	۶۹	۴۱	افزایش اعتبارات و تسهیلات بانکی	۱۷/۰۸	۲/۸۷	
	۱۴/۵۸	۲۰/۴۲	۱۹/۱۷	۲۸/۷۵	۱۷/۰۸		درصد	۲/۲۹	
۲/۲۹	۱۰	۱۳	۸۳	۶۵	۶۹	ایجاد انگیزه سرمایه‌گذاری در بین روستاییان	۲۸/۷۵	۲/۲۹	
	۴/۱۷	۵/۴۲	۳۴/۵۸	۲۷/۰۸	۲۸/۷۵		درصد	۲/۶۹	
۲/۶۹	۱۸	۴۹	۶۱	۶۴	۴۸	ایجاد انگیزه سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی	۲۰/۰۰	۲/۶۹	
	۷/۵۰	۲۰/۴۲	۲۵/۴۲	۲۶/۶۷	۲۰/۰۰		درصد	۲/۵۸	
۲/۵۸	۲۸	۳۵	۴۹	۶۴	۶۴	ایجاد انگیزه سرمایه‌گذاری در بخش صنعتی	۲۶/۶۷	۲/۵۸	
	۱۱/۶۷	۱۴/۵۸	۲۰/۴۲	۲۶/۶۷	۲۶/۶۷		درصد	۳/۰۵	
۳/۰۵	۳۱	۷۱	۵۸	۳۹	۴۱	ایجاد انگیزه سرمایه‌گذاری در بخش خدماتی	۱۷/۰۸	۳/۰۵	
	۱۲/۹۲	۲۹/۵۸	۲۴/۱۷	۱۶/۲۵	۱۷/۰۸		درصد		

(Source: Research Findings, 2019)

در جدول شماره ۳ و شکل شماره ۳، بررسی یافته‌های حاصل از آزمون T تک نمونه‌ای نشان می‌دهد که در بین مؤلفه‌های مد نظر تحقیق، تنها مؤلفه اشتغال بالاترین میانگین توصیفی را داشته است. تأثیر مثبت اجرای طرح هادی بر مؤلفه اشتغال با میانگین واقعی ۳/۱۲ در سطح معناداری ۰/۰۰ که از میانگین فرضی (عدد ۳) بالاتر است، این موضوع را تأیید می‌کند. مؤلفه‌های درآمد و سرمایه‌گذاری به ترتیب با میانگین ۲/۹۱ و ۲/۶۵ و مقدار آماره $-۳/۷۵$ و $-۸/۱۵$ در سطح معناداری ۰/۰۰ به این معناست که تأثیر اجرای طرح هادی بر این مؤلفه‌ها چشم‌گیر و قابل توجه نبوده است. در بحث اشتغال بایستی عنوان کرد که بیشترین جمعیت روستاهای شهرستان رباط‌کریم به ترتیب در بخش خدمات (اداری، تجاری و خرده‌فروشی، کارگری، راننده، مشاغل کاذب)، کشاورزی (باغداری و دامداری) و صنعت (کارگاه رنگ‌آمیزی روی چوب، تراشکاری، مبل‌سازی) مشغول فعالیت بوده‌اند. در واقع اجرای طرح هادی اگر چه باعث ایجاد اشتغال شده است، اما این اشتغال بیشتر در بخش خدماتی بوده است. این طرح صرفاً در افزایش مشاغل خدماتی و غیر کشاورزی توانسته است مؤثر واقع شود و به لحاظ درآمدزایی و افزایش مشاغل کارگاهی و همچنین ایجاد زمینه مناسب سرمایه‌گذاری در زمینه‌های مختلف موفقیت چندانی حاصل نشده است.

جدول ۳- میانگین مؤلفه‌های ارزیابی اثرات اقتصادی اجرای طرح های روستایی

مؤلفه	حجم نمونه	میانگین	واریانس	انحراف معیار	آماره T	درجه آزادی	سطح معنی‌داری
اشتغال	۲۴۰	۳/۱۲	۰/۷۱	۰/۸۴۰	۲/۲۹	۲۳۹	۰/۰۰
درآمد	۲۴۰	۲/۹۱	۰/۱۴	۰/۳۷۶	-۳/۷۵	۲۳۹	۰/۰۰
سرمایه‌گذاری	۲۴۰	۲/۶۵	۰/۴۵	۰/۶۷۴	-۸/۱۵	۲۳۹	۰/۰۰

(Source: Research Findings, 2019)

شکل ۳- میانگین مؤلفه‌های ارزیابی اثرات اقتصادی اجرای طرح های روستایی

با توجه به یافته‌های جدول شماره ۴، مقدار آماره T برای بعد اقتصادی در روستاها، برابر با $-۳/۲۰$ و مقدار سطح معناداری ۰/۰۰ که از ۰/۰۵ کمتر است و با توجه به میانگین مربوط به آن، که کمتر از ۳ است (عدد ۳ به عنوان میانه نظری ارزیابی آثار اقتصادی طرح هادی بر مؤلفه‌های تحقیق، مورد توجه بوده است)، با اطمینان ۹۵٪ نتایج آزمون حاکی از آن است که ارزیابی میانگین وزنی اثرات اقتصادی اجرای طرح هادی در محدوده مورد مطالعه با میانگین ۲/۸۹ مبین پایین بودن میزان عملکرد و تأثیر این طرح از حد متوسط (عدد ۳) بوده، لذا اجرای این طرح از نظر ماهیت اقتصادی موفقیت‌آمیز نبوده است.

جدول ۴- نتایج آماری آزمون $One-Sample T Test$

مطلوبیت عددی = ۳							اثرات اقتصادی
تعداد	میانگین	واریانس	انحراف معیار	آماره T	درجه آزادی	سطح معنی‌داری	
۲۴۰	۲/۸۹	۰/۴۳	۰/۶۳۰	-۳/۲۰	۲۳۹	۰/۰۰	

(Source: Research Findings, 2019)

نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهادها:

طرح هادی روستایی گام مهمی را در سامان‌دهی فضایی عرصه‌های روستایی کشور برداشته است و با وجود کاستی‌های موجود، این طرح اقدام به نسبت مؤثری در هدایت و توسعه فیزیکی روستاها به شمار می‌آید و با توجه به این‌که در طرح هادی، بهبود فیزیکی روستاها در اولویت است از این رو، یکی از مهم‌ترین اقدامات طرح مزبور، رفع نارسایی‌های کالبدی روستایی می‌باشد و به عنوان ابزاری مهم در سامان‌دهی بافت کالبدی روستاها تلقی می‌شود. اگر چه طرح‌های هادی روستایی، عمدتاً از ماهیتی کالبدی برخوردارند، لیکن توسعه و عمران روستاها باید با توجه به جمیع جوانب از جمله شرایط اقتصادی روستاها صورت پذیرد. مورد توجه قرار دادن سایر اهداف چون تأمین

عادلانانه امکانات از طریق ایجاد تسهیلات تولیدی، ایجاد فضای مناسب فعالیت، ایجاد تناسب منطقی میان جمعیت و عملکردهای مختلف به خصوص عملکرد تولیدی مورد نیاز روستا نیز تبیین‌کننده توجه ویژه طرح هادی به مسائل اقتصادی و تولیدی روستاهاست. از جمله اقدامات مهمی که می‌تواند به تقویت و پایداری آثار طرح هادی کمک شایانی کند، نظارت و ارزیابی آن‌هاست که به نوعی دیدمان پژوهش حاضر را نیز تشکیل می‌دهد. ارزیابی این طرح‌ها باعث آگاهی مجریان و دست‌اندرکاران از نقاط قوت و ضعف این طرح و برنامه‌های توسعه روستایی می‌شود. بر این مبنای، هدف تحقیق حاضر نیز ارزیابی اثرات اقتصادی اجرای طرح هادی در سکونتگاه‌های روستایی شهرستان رباط‌کریم می‌باشد که در جهت تحقق این هدف، اطلاعات حاصل از پرسشنامه‌های تکمیلی روستاییان در این خصوص مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. برای بررسی برآیند جزئی اثرات طرح هادی بر هر یک از مؤلفه‌های اقتصادی مورد توجه در تحقیق (اشتغال، درآمد و سرمایه‌گذاری)، از آزمون T تک نمونه‌ای استفاده گردید و در این راستا، عدد ۳ به عنوان میانه نظری ارزیابی آثار اقتصادی طرح بر این مؤلفه‌ها، در نظر گرفته شد. نتایج آزمون حاکی از آن است که به جز مؤلفه اشتغال با میانگین ۳/۱۲، در مؤلفه‌های درآمد و سرمایه‌گذاری میزان آثار طرح هادی بر توسعه اقتصادی روستاها پایین‌تر از میانه نظری بوده است. جمع‌بندی نتایج حاصل از یافته‌های پژوهش پیش رو، نشان می‌دهد که تأثیر کلی اجرای طرح هادی در مؤلفه‌های مربوط به بعد اقتصادی پایین‌تر از میانه نظری است و این موضوع مؤید ضعف عملکردی طرح هادی در روستاهای مورد مطالعه می‌باشد. بنابراین اجرای طرح هادی روستایی از نظر اقتصادی در روستاها موفقیت لازم را کسب نکرده است.

برخی از راهکارهای پیشنهادی جهت اثرگذاری بیشتر اجرای طرح هادی بر ابعاد اقتصادی زندگی روستاییان را می‌توان در موارد ذیل خلاصه نمود:

- طرح هادی یک طرح کالبدی است و بخش‌های اقتصادی را به طور مستقیم تحت پوشش قرار نمی‌دهد. عدم توجه یا توجه کم به این بعد مانع موفقیت کامل اجرای این طرح‌ها در دستیابی به اهداف کالبدی خواهد شد، بنابراین ضروری است که در طرح‌های آینده، بودجه لازم برای بهبود بعد اقتصادی از جمله برنامه‌های اشتغال‌زایی، تعیین مشاغل قابل توسعه در منطقه و پتانسیل‌های روستا و همکاری با دیگر سازمان‌ها در این زمینه فراهم شود.
- توجه بیشتر به قابلیت‌های روستاها، برای این منظور پیشنهاد می‌شود تا توسعه مراکز و شرکت‌های تعاونی روستایی، تمرکز سرمایه‌گذاری در بخش تولید، ایجاد صنایع کوچک و بومی با توجه به استعدادهای هر روستا و یا حداقل تمرکز سرمایه در بخش وابسته به کشاورزی صورت بگیرد.
- به ایجاد تنوع اقتصادی و فرصت‌های شغلی به ویژه در روستاهای کم‌جمعیت توجه شود.
- بنیاد مسکن به عنوان نهاد متولی طرح‌های هادی روستایی ملزوم به انجام مطالعات ارزیابی دقیق در مقاطع قبل از انجام مطالعات، بعد از انجام مطالعات، در هنگام اجرا و مرحله پس از اجرا، برای برآورد میزان دستیابی به اهداف تعیین شده و عملیاتی شدن مطالعات طرح‌های هادی روستایی می‌باشد.
- موفقیت نهایی این طرح مستلزم تدوین برنامه اقتصادی مشخص و بر اساس شرایط محلی، تشویق سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در روستاها از طریق ارائه تسهیلات مالی و فنی لازم توسط دولت در روستاها می‌باشد تا ضمن تنوع بخشیدن به فعالیت‌های اقتصادی در روستاها و ایجاد اشتغال جدید از خروج سرمایه‌های محلی به سوی شهرها جلوگیری به عمل آید.

References:

1. Afrakhte, H. (2011): *Evaluation of Rural Conductor Plan with Emphasis on Public Satisfaction (Case Study: Dezli Village in Saroabad City), Proceedings of the First National Conference on Geography and Rural Development Planning, Mashhad.*
2. Alimardani, M. (1992): *Evaluation of Rural Conductor Plans, Master of Science in Urban Planning, University of Tehran.*
3. Anabestani, A. A., and Hajipour, Y. (2013): *Socio-Economic Implications of Village Hadi Project Implementation (Case Study: Dena County Villages), Regional Planning Quarterly, 3(9), pp: 13-26.*
4. Anabestani, A. A., and Mousavi, S. M. (2017): *Investigation of Rural Participation in the Process of Preparation and Approval of Rural Conductor Plan (Case Study: Dashtestan County), Journal of Human Settlements Planning Studies, 12(3), pp: 569-583.*

5. Anabestani, A. A., Riahi, V. and Tofighian Asl, F. (2013): *An Approach to Environmental Impacts of Rural Implementation Projects (Case Study: Shoosani-Ensemble and Babamidan Villages)*, *Physical-Space Planning Quarterly*, 1(3) , PP: 76-88.
6. Azimi, N., Molaei Hashjin, N., and Asheghi, A. (2012): *Investigation of the Physical Effects of Rural Conductor Plans from the Villagers' Viewpoint (Case Study: Miandoab County)*, *Geographical Vision (Human Studies)*, 7(19) , PP: 25-37.
7. Azizpour, F., Khalili, A., Mohsenzadeh, A., and Hosseinihasel S. (2011): *Analyzing and Evaluating the Economic Impacts of Implementation of the Conductor Plan in Rural Settlements of Iran*, *Housing and Rural Environment*, 30(135), pp: 71-84.
8. Behzad Nassab, J. (2007): *An Introduction to the Comprehensive Culture of Rural Development*, Gholestan Art Publishing, Tehran.
9. Bijari, F. (2015): *Investigating the Impacts of Rural Conductor Plans on the Socio-Economic Status of Rural Households (Case Study: Birjand County)*, *Master's Degree in Rural Geography and Planning*, Supervisor Mofid Shatari, Faculty of Literature and Humanities, Birjand University.
10. Country Mapping Organization (2016): Available through the site <http://www.ncc.org.ir>
11. Deputy of Rural Civil Engineering (2010): *Evaluating the Impact of Rural Conductor Plans*, Islamic Revolution Housing Foundation Publication, Tehran.
12. Emmanuel, A. (2007): *Sustainability Assessment of Rural Development: A review of Methodologies*, *Studies on the Agricultural and Food Sector in Central and Eastern Europe*, Halle (Saale), IAMO, Vol. 39.
13. Fabricius, C., Koch, E., Turner, S., and Magome, H. (Eds.). (2013): *Rights resources and rural development, Community-based natural resource management in Southern Africa*, Routledge.
14. Gane, M. (2007): *Forest Strategic Management and Sustainable Development for the Forest Sector*, Netherlands, springer, pp: 442.
15. Ghiourmadah, M. (2006): *Evaluating the Effectiveness of Conductor Plans on Rural Development*, *Master's Degree in Geography and Rural Planning*, Faculty of Literature and Humanities, Ferdowsi University of Mashhad.
16. Gholamrezaie, M. A. (2003): *Evaluation of Hadi Project Performance in Rural Villages of Lorestan Province*, MSc in Rural Development, Supervisor Hossein Aghie, Department of Agricultural Extension and Education, Faculty of Agriculture, Razi University of Kermanshah.
17. Gibson, K., Cahill, A., and McKay, D. (2010): *Rethinking the dynamics of rural transformation: performing different development pathways in a Philippine municipality*, *Journal of Transactions of the Institute of British Geographers*, 35(2), pp: 237-255.
18. Hajipour, Y. (2011): *Assessment of the Socio-Economic Impacts of Rural Conductor Plans (Case Study: Dena County)*, *Master's Degree in Geography and Rural Planning*, Supervisor Ali Akbar Anabestani, Faculty of Literature and Humanities, Ferdowsi University of Mashhad.
19. Heidari Mokarar, H., Jahantigh, H., and Jashani, M. M. (2015): *Evaluation of Villagers' Satisfaction with Economic, Social and Physical Performance of Conductor Plans (Case Study: Nimruz Townships)*, *Spatial Planning Journal (Geography)*, 5(4), pp: 57-74.
20. Herrmann, S. and Osinski, E. (1999): *Planning sustainable land use in rural areas at different spatial levels using GIS and modelling tools*, *Landscape and Urban Planning*, Stuttgart, 46(1), pp: 93-101.
21. Housing Foundation of Islamic Revolution (2010): *Research and Technology Achievements of Islamic Revolution Housing Foundation and Subsidiaries*, Foundation Public Relations Office, Tehran.
22. Housing Foundation of Islamic Revolution (2019): *Status of Conducted Study and Implemented Country Plans*, Deputy of Rural Development, Tehran.
23. Housing Foundation of the Islamic Revolution (1989): *Report on the Preparation and Implementation of Rural Conductor Plans*, Conductor Planning Management, Tehran.

24. Iran Census Center (2016): *General Population and Housing Census of Tehran Province*. <http://www.amar.sci.org.ir>
25. Javani, Kh., and Bastani, A. (2011): *Evaluation of the Implementation of Rural Conductor Research in Sarbala Village of Torbat Heydariyeh, Proceedings of the First National Conference on Geography and Rural Development Planning, Mashhad.*
26. Kiyakjouri, S. (1987): *Monitoring and Evaluation of Rural Development - Experiences from Asia, Budget Planning Organization, Tehran.*
27. Mahon, M., Fahy, F., and Cinnéide, M. (2012): *The significance of quality of life and sustainability at the urban- rural fringe in the making of place-based community, Geo Journal, 77(2), pp: 265- 278.*
28. Mohammadi Yeganeh, B., Nabati, A., and Cheraghi, M. (2012): *Explaining the Effects of Conducting a Plan on Improving the Quality of Life in Rural Areas (Case Study: Korani Village - Bijar County), Journal of Housing and Rural Environment, 40(139), pp: 99-112.*
29. Molai Hashjin, N. (1998): *Planning the Development of Infrastructure and Surface Services in Rural Areas from a Geographical Perspective (Case Study: Khalkhal City), PhD Thesis in Human-Rural Geography, Supervisor Seyed Rahim Moshiri, Faculty of Humanities and Social Sciences, Jaghra University Islamic Azad University of Science and Research Branch.*
30. Nasimi, H. R. (2016): *Study of Conductor Plans and their Effects in Rural Areas (Case Study: Central District of Darab City), Master's Degree in Geography and Rural Planning, Supervisor Sadegh Asgari Lafmjani, Faculty of Literature and Humanities, University of Zabol.*
31. Omidpour, F. (2014): *The Physical Approach of Identifying Rural Areas in Physical-Spatial Planning Case: Rural Conductor Plans, Proceedings of the National Conference on Sustainable Development Prospects in Country Sixth Development Plan.*
32. Papoli Yazdi, M. H., and Ebrahimi, M. A. (2015): *Rural Development Theories, Khome Publications, Ninth Edition, Tehran.*
33. Rabieifar, V., Singh Sanadi, S., Sashourpour, M., and Hazrat, M. (2015): *Analysis and Evaluation of the Impacts of Hadi Plan Implementation on Socio-Economic Developments in Rural Settlements (Case Study: Zanjan Province Villages), Regional Planning Journal, 5(17), pp: 75-90.*
34. Rezvani, M. R. (2008): *An Introduction to Rural Development Planning in Iran, Ghooms Publications, Second Edition, Tehran.*
35. Riahi, V., and Shamsi, R. (2013): *Evaluation of the Physical Effects of Conducting the Implementation of the Conductor Plan in Rural Settlements of Islamshahr, Geographical Thought, 7(14), pp: 53-76.*
36. Saberifar, R. (2011): *The Role of the Hadi Project in Economic Mobility in Rural Areas, Proceedings of the First National Conference on Geography and Rural Development Planning, Mashhad.*
37. Saeedi, A. (2008): *Encyclopedia of Urban and Rural Management, Foundation of the Great Persian Encyclopedia, Publication of Municipalities and Villages Organization, Tehran.*
38. Shamaei, A., Ahmad Abadi, F., and Ahmad Abadi, H. (2014): *Evaluation of the Impacts of Implementation of the Hadi Plan on the Village (Case Study: Neyshabur County), Journal of Rural Research and Planning, 3(6), pp: 75-88.*
39. Shijie, J., Liyin, S., and Li, Z. (2012): *Empirical Study on the Contribution of Infrastructure to the Coordinated Development between Urban and Rural Areas: Case Study on Water Supply Projects, Procedia Environmental Sciences, 11, pp: 1113-1118.*
40. Siciliano, G. (2012): *Urbanization strategies, rural development and land use changes in China: A multiple-level integrated assessment, Land Use Policy, 29(1), pp:165-178.*
41. Valencia Sandoval, C., Flanders, D. N., and Kozak, R.A. (2010): *Oarticipatory Lanndscape planning and Sustainable community Development, Landscape and urban planning, 94, pp: 63-70.*
42. Zarafshani, K., Barzou, G., Shah Hosseini, A., Abbasi Zadeh Ghavnati, M. S., Vali Zadeh, A., Baqarnasab, M., Bahrami, M., and Abdolmaleki, S. (2010): *Qualitative Evaluation of*

Implementation of Hadi Plan in Kakra Village - Application of Fundamental Theory », Journal of Rural Research, 1(3), pp: 153-172.

Research Paper

Assessment the Economic Impact of Implementation of Guidance Plan in Rural Settlements (Case study: villages of Robotkarim)

Somayeh Azizi¹: PhD student of Geography and Rural Planning, Human Geography Group, Faculty of Geography, University of Tehran Kharazmi, Iran.

Vahid Riahi: Associate Professor of Geography and Rural Planning, Human Geography Group, Faculty of Geography, University of Tehran Kharazmi, Iran.

Received: 2019/5/13 pp: 91-94 Accepted: 2019/4/24

Abstract

The main implementation of the government in the field of rural construction is the preparation and implementation of a rural constituent plan. Although policymakers are pursuing all-round effectiveness from the implementation of this plan, today it is of major importance to economic effectiveness. Measuring the effectiveness of conducting a conductor plan with an emphasis on economic dimension in the city of Robotkarim, Tehran, which is the main objective of this research, not only provides the areas for better understanding of needs, increasing responsiveness and enhancing the capabilities of the executives, but also provides a suitable basis for decision. Making and making logical and scientific decisions. This research has been done by descriptive-analytical method. The statistical population includes all villages spent more than a decade after the completion of the conducting plan. Accordingly, 13 villages have been studied. According to the number of households in them, using the Cochran formula, 240 heads of household were determined as household samples. A one-sample T-test was used to analyze the data in SPSS software. The findings of the research confirm that, the highest impact of this project has been on the employment component, and in other components, income and investment have not been achieved much in rural environments. In the general test, the economic effects of conducting a conductor plan have not been remarkable, and this plan has failed to provide a framework for economic change in the dimensions of the lives of villagers.

Key words: Rural Conductor Plan, Economic effects, Assessment, Rural settlements, City of Robotkarim.

Extended Abstract

Introduction

Surveys conducted over the last century indicate that one of the slowdowns in development in Iran has been the weakness of local and regional planning. Rural development is one of the fundamental areas of national development. Due to the importance of rural development, almost early in the 21st century, rural development programs became the focus of planners. One of the most important plans of the government in the field of rural development is the preparation and implementation of a rural conductor plan, which emphasizes that by improving the quality level of the physical structure, the social and economic structure of the rural areas of the country will also be changed and thus provided for rural development. Although policymakers pursue the all-encompassing effectiveness of this project, it is of major importance today in economic effectiveness. Rural Development Plan is one of the rural development projects that aims at rural welfare and with the purpose of creating a context of rural development according to cultural, economic and social conditions; equitable provision of social, productive and welfare facilities; guiding the physical

¹ - Corresponding Author's Email: somayehazizi20@gmail.com, Tel: +989334349874

condition of the village. Provision and implementation of facilities to improve rural housing and environmental and public services. Considering the importance of the conductor plan at the country level and considering that since the beginning of its activities in 1989 until the end of June 2019, 38246 conductors have been prepared and implemented in 18656 villages. In the economic aspect, it is important.

Methodology

Since more than a decade has passed since the implementation of the Hadi project in some villages of Robat Karim city, the present study seeks to clarify the hidden angles of its implementation and analyze its effects on the rural community of Robat Karim city in the southwestern district of Tehran province. It intends to evaluate the economic impacts of implementation of the rural conductor plan using the one-sample T-test from the viewpoint of 13 target villages of Rabat-Karim. To evaluate the effects of the conductor plan on the economic dimension, three components have been investigated by a group of items in the Likert spectrum. Using Cochran's formula, 240 households were selected as the sample size using simple random sampling method and were questioned.

Results and Discussion

According to the survey, of the 240 respondents, 32% were female and 68% male. Survey of the educational status of the respondents shows that the highest number of the respondents was 42%. After that, people with a diploma with 14%, illiterate with 38% and those with a diploma degree and above with 6%. According to the results, the highest age of the respondents was 58% between 30-54 years old. In order to evaluate and evaluate the economic effects of the implementation of the conductor plan on rural life three indicators of employment, income and investment with 12 components were used. In the "employment" variable, the components of new job opportunities with a mean of 3.40 and the tendency to start and expand a business with a mean of 2.96 had the highest and the lowest mean respectively. In the "income" variable, the implementation of the conductor plan improved the income situation by an average of 3.32 but did not have a significant effect on reducing the economic inequality variable. In the "investment" variable, the implementation of the conductor plan motivated investment in the service sector with a mean of 3.05. Investments in the agricultural and industrial sectors have been less, and the rural investment incentives have an average of 2.29. The results show that except the employment component with a mean of 3.12, in terms of income and investment, the effects of the conductor plan on rural economic development were lower than the theoretical average. Summarizing the findings of the present study, it shows that the overall effect of conductor design on the components related to economic dimension is lower than the theoretical average and this confirms the functional weakness of conductor design in the studied villages. Thus, the implementation of the rural conductor project has not been economically successful in the villages.

Conclusion

Rural conductor plan has taken an important step in the spatial organization of rural areas of the country and despite the shortcomings, it is considered to be an effective action in directing and physical development of villages and given that physical improvement of villages is a priority in conductor design. Therefore, one of the most important measures of this plan is the elimination of rural physical deficiencies and is considered as an important tool in organizing the physical structure of the villages. Although rural conductor schemes are mainly of a physical nature, however, rural development and development must take into account all aspects, including the economic conditions of the villages. Consideration of other goals such as equipping facilities by creating productive facilities, creating an appropriate working environment, creating a rational fit between population and various functions, especially the production needs of the village, also illustrates the particular focus of the conductor plan on the economic and productive issues of the villages. One of the important measures that can help to strengthen and sustain the effects of the conductor plan is their monitoring and evaluation, which form part of the present research vision. Evaluation of these projects will inform executives and stakeholders about the strengths and weaknesses of this project and rural development

plans. Therefore, the purpose of the present study was to evaluate the economic impacts of conducting the plan in rural settlements of Rabat-Karim city. In order to achieve this goal, the information obtained from the completed rural questionnaires was analyzed. One-sample T-test was used to examine the partial impact of the effects of the conductor plan on each of the economic components considered in the research (employment, income, and investment). In this regard, number 3 was used as the theoretical mean of evaluating the economic effects of the plan on these components. , Was considered. The results show that except the employment component with a mean of 3.12, in terms of income and investment, the effects of the conductor plan on rural economic development were lower than the theoretical average. Summarizing the findings of the present study, it shows that the overall effect of conductor design on the components related to economic dimension is lower than the theoretical average and this confirms the functional weakness of conductor design in the studied villages.

